

ISSN 2410-1311 (Print)
ISSN 2616-4264 (Online)

ПИТАННЯ КУЛЬТУРОЛОГІЇ

ISSUES IN CULTURAL STUDIES

НАУКОВИЙ ЖУРНАЛ
SCIENTIFIC JOURNAL

ВИПУСК
ISSUE 42

Засновано у 2003 р.
Founded in 2003

КІІВ
KNUCA PUBLISHING
CENTRE

КИЇВ
ВИДАВНИЧИЙ ЦЕНТР
КНУКіМ

2023

Київський національний університет культури і мистецтв

Питання культурології

Науковий журнал

У науковому журналі висвітлюються актуальні питання теорії та історії української і світової культури, культурологічні проблеми, сучасні форми культурно-історичного розвитку людства.

Рекомендовано до друку Вченою радою
Київського національного університету культури і мистецтв
(протокол № 6 від 30.10.2023 р.)

Головний редактор

Михайло Поплавський — доктор педагогічних наук, професор, Київський національний університет культури і мистецтв (Україна)

Заступник головного редактора

Юрій Горбань — кандидат культурології, професор, Київський національний університет культури і мистецтв (Україна)

Відповідальний секретар

Валерій Кушнар'єв — кандидат культурології, доцент, Київський національний університет культури і мистецтв (Україна)

Члени редакційної колегії

Рута Адамоне — доктор філософії, професор, Університет Миколаса Ромеріса (Литва); **Мартіна Бласкова** — доктор філософії, професор, Поліцейська академія Чеської Республіки в Празі (Чехія); **Поліна Герчанівська** — доктор культурології, професор, Національна академія керівних кадрів культури і мистецтв (Україна); **Олена Гончарова** — доктор культурології, професор, Київський національний університет культури і мистецтв (Україна); **Ольга Копієвська** — доктор культурології, професор, Національна академія керівних кадрів культури і мистецтв (Україна); **Артур Кривоша** — доктор філософії, професор, Університет Трас-ос-Монте та Альто-Доро (Португалія); **Юлія Сабадаш** — доктор культурології, професор, Маріупольський державний університет (Україна); **Любов Співак** — доктор психологічних наук, професор, Український державний університет імені Михайла Драгоманова (Україна); **Олена Хлестун** — доктор культурології, професор, Київський національний університет культури і мистецтв (Україна); **Марзена Шмит** — професор, доктор хабілітований, Археологічний музей в Познані (Польща).

Голова редакційної ради

Ірина Петрова — доктор культурології, професор, Київський національний університет культури і мистецтв (Україна)

Члени редакційної ради

Валентина Бездрабко — доктор історичних наук, професор, Київський національний університет культури і мистецтв (Україна); **Тетяна Гуменюк** — доктор філософських наук, професор, Київський національний університет культури і мистецтв (Україна); **Тетяна Долбенко** — доктор культурології, професор, Київський університет культури (Україна).

Науковий журнал «Питання культурології» відображається в таких базах даних: DOAJ, Index Copernicus, Ulrich's Periodicals Directory, ERIH PLUS, ResearchBib, Scilit, WORLDCAT, BASE, Crossref, Google Scholar, Національна бібліотека України імені В.І.Вернадського, Наукова періодика України (УРАН).

Міністерством юстиції України видано Свідоцтво про державну реєстрацію друкованого засобу масової інформації Серія КВ № 24362-14202 ПР від 03.03.2020 р.

Видання включено до Переліку наукових фахових видань України (категорія «Б») відповідно до наказу МОН України від 24.09.2020 року № 1188 за спеціальністю 034 «Культурологія».

ISSN

ISSN 2410-1311 (Print)
ISSN 2616-4264 (Online)

Рік заснування

2003

Періодичність

2 рази на рік

Засновник / адреса засновника

Київський національний університет культури і мистецтв, вул. Є. Коновальця, 36, м. Київ, Україна, 01133

Адреса редакційної колегії

Наукова бібліотека, вул. Є. Коновальця, 36, каб. 1, м. Київ, Україна, 01133

Видавництво

Видавничий центр КНУКІМ, вул. Дмитра Дорошенка, 14, м. Київ, Україна, 01042

Сайт

issues-culture-knukim.pp.ua

E-mail

issues.culture@knukim.edu.ua

Телефон

+38 (044) 529-61-38

© Київський національний університет культури і мистецтв, 2023
© Автори статей, 2023

Kyiv National University of Culture and Arts

Issues in Cultural Studies

Scientific Journal

The scientific journal highlights the advanced issues of theory and history of Ukrainian and world culture, culturological issues, contemporary forms of cultural and historical development of mankind.

*Recommended for publication by the Academic Council
of Kyiv National University of Culture and Arts
(Minutes No. 6 of 30.10.2023)*

Editor-in-Chief

Mykhailo Poplavskiy – DSc in Education, Professor, Kyiv National University of Culture and Arts (Ukraine)

Deputy Editor-in-Chief

Yurii Horban – PhD in Cultural Studies, Professor, Kyiv National University of Culture and Arts (Ukraine)

Executive Editor

Valerii Kushnarov – PhD in Cultural Studies, Associate Professor, Kyiv National University of Culture and Arts (Ukraine)

Editorial board members

Ruta Adamoniene – Doctor habil., Professor, Mykolas Romeris University (Lithuania); **Martina Blaskova** – DSc in Philosophy, Professor, Police Academy of the Czech Republic in Prague (Czech Republic); **Polina Herchanivska** – DSc in Cultural Studies, Professor, National Academy of Culture and Arts Management (Ukraine); **Olena Honcharova** – DSc in Cultural Studies, Professor, Kyiv National University of Culture and Arts (Ukraine); **Olena Khlystun** – DSc in Cultural Studies, Professor, Kyiv National University of Culture and Arts (Ukraine); **Olha Kopiiivska** – DSc in Cultural Studies, Professor, National Academy of Culture and Arts Management (Ukraine); **Artur Kristovao** – DSc in Philosophy, Professor, University of Trás-os-Montes and Alto Douro (Portuguese Republic); **Yuliia Sabadash** – DSc in Cultural Studies, Professor, Mariupol State University (Ukraine); **Liubov Spivak** – DSc in Psychology, Professor, Mykhailo Dragomanov State University of Ukraine (Ukraine); **Marzena Szmyt** – Professor, Doctor habil., Archaeological Museum in Poznan (Poland).

Chief of Editorial Council

Iryna Petrova – DSc in Cultural Studies, Professor, Kyiv National University of Culture and Arts (Ukraine)

Members of Editorial Council

Valentyna Bezdrabko – DSc in History, Professor, Kyiv National University of Culture and Arts (Ukraine); **Tetiana Dolbenko** – DSc in Cultural Studies, Professor, Kyiv University of Culture (Ukraine); **Tetiana Humeniuk** – DSc in Philosophy, Professor, Kyiv National University of Culture and Arts (Ukraine).

The Scientific Journal "Issues in Cultural Studies" is indexed in DOAJ, Index Copernicus, Ulrich's Periodicals Directory, ERIH PLUS, ResearchBib, Scilit, WORLDCAT, BASE, Crossref, Google Scholar, Vernadsky National Library of Ukraine, and Ukrainian Research and Academic Network (URAN).

The Ministry of Justice of Ukraine issued the Certificate on the State Registration of the Printed Mass Media Series KV No. 24362-14202 PR of 03.03.2020.

The Journal is included in the category "B" of the List of scientific professional editions of Ukraine in the programme subject area 034 "Cultural Studies" by Order of the Ministry of Education and Science of Ukraine from 24 September 2020 No. 1188.

ISSN

Year of foundation

Frequency

Founder / Postal address

Editorial board address

Publisher

Web-site

E-mail:

Tel.

ISSN 2410-1311 (Print)

ISSN 2616-4264 (Online)

2003

twice a year

Kyiv National University of Culture and Arts, 36, Ye. Konovaltsia St., Kyiv, 01133, Ukraine

Scientific Library, 36, Ye. Konovaltsia St., Off. 1, Kyiv, 01133, Ukraine

KNUCA Publishing Centre, 14, Dmytra Doroshenko St., Kyiv, 01042, Ukraine

issues-culture-knukim.pp.ua

issues.culture@knukim.edu.ua

+38 (044) 529-61-38

© Kyiv National University
of Culture and Arts, 2023
© Authors, 2023

The author is responsible for the accuracy of the facts and correctness of citation

ЗМІСТ

ТЕОРІЯ ТА ІСТОРІЯ КУЛЬТУРИ

Сергій Безклубенко	▪ «Національність» явищ культури та критерії її визначення	10
Микола Бровко	▪ Мистецтво і релігія в культуротворчому процесі: практики синкрезису та диференціації	22
Євгенія Бейник	▪ Культурологічні особливості духовної творчості Ференца Ліста	34
Тетяна Ковальова	▪ Громадська діяльність як засіб розвитку культури суспільства: вітчизняний і закордонний досвід	44
Євген Павліченко	▪ Сучасна візуальна культура як засіб репрезентації національної ідентичності	57
Наталія Сарновська, Юлія Рибінська	▪ Іноземна мова як інструмент збереження та передачі національних культурних цінностей України в контексті міжкультурної комунікації під час війни	66

КУЛЬТУРНО-МИСТЕЦЬКІ ТА ОСВІТНІ ПРАКТИКИ

Алла Гаврилюк, Анюта Виставна	▪ Популяризація традицій гастрономічної культури крізь призму розвитку туристичної дестинації: турецький досвід для України	75
Олег Гаврилюк, Анатолій Гнатюк	▪ Взаємовплив соціальних мереж і масової культури: роль і значення алгоритмів	90
Ірина Заспа	▪ Жіночі образи сучасної візуальної культури України крізь призму архетипів: воєнний час	102
Катерина Кириленко	▪ Інновації святкування 300-річчя Г. Сковороди в Україні: запит на національну ідентичність	116

Юлія Ключко	▪ Інструменти комунікації в контексті музеєзнавчих досліджень	127
Марина Козловська	▪ Cultural Studies, Festival Studies та перспективні напрями досліджень фестивальних практик	140
Олеся Комарніцька	▪ Культурні проекти Українського культурного фонду: 2018–2023 рр.	152
Олексій Красненко	▪ Інтерактивність як явище культурного простору кінця XX – початку XXI століття	163
Оксана Крупа, Олена Губернатор	▪ Сучасні цифрові технології та аудіовізуальні засоби в гібридних культурно-дозвіллевих івентах	173
Людмила Кузнецова	▪ Музеї України в умовах російської збройної агресії	182
Марія Макарова	▪ Культурно-мистецькі заходи бібліотек України в умовах війни	195
Оксана Олійник	▪ Цифрова трансформація креативних індустрій: британський кейс	206
Валерій Осієвський	▪ Культурний туризм Кіровоградської області: ідеологія соціокультурного проектування	219
Ігор Печеранський	▪ Телебачення як сучасний фактор культурогенезу: осмислення в термінах теорії культивациї	229
Михайло Поплавський	▪ Цифровий університет в епоху пост-постмодерну: до питання формування нової корпоративної культури	243
Олександра Проскуракова	▪ Гримувальне мистецтво в українському науковому дискурсі: історіографічний аналіз і перспективи культурологічного дослідження	256

DOI: 10.31866/2410-1311.42.2023.293777

УДК 008:021.4(477)"364"

КУЛЬТУРНО-МИСТЕЦЬКІ ЗАХОДИ БІБЛІОТЕК УКРАЇНИ В УМОВАХ ВІЙНИ

Марія Макарова

Кандидат культурології, доцент,

Київський університет

імені Бориса Грінченка,

Київ, Україна

ORCID: 0000-0001-5334-4673

e-mail: m.makarova@kubg.edu.ua

Для цитування:

Макарова, М. (2023). Культурно-мистецькі заходи бібліотек України в умовах війни. *Питання культурології*, 42, 195–205. doi: <https://doi.org/10.31866/2410-1311.42.2023.293777>

Мета статті — проаналізувати діяльність бібліотек України з організації заходів культурно-мистецького спрямування під час повномасштабного вторгнення Російської Федерації на територію України, визначити основні чинники їх впливу на ціннісні орієнтації населення в Україні. *Результати дослідження* ґрунтуються на узагальненні інформації про культурно-мистецькі заходи українських бібліотек за півтора року повномасштабної російсько-української війни. Визначено, що бібліотеки є потужним засобом впливу на формування ціннісних орієнтацій українського суспільства. *Наукова новизна* дослідження полягає у систематизації широкого фактичного матеріалу щодо організації культурно-мистецьких заходів бібліотек України в умовах воєнного стану, вперше введено в науковий обіг окремі інформаційні матеріали щодо діяльності бібліотек у 2022–2023 рр. *Висновки*. Здійснене дослідження дає змогу констатувати, що в умовах російської збройної агресії бібліотеки відіграють значну роль в інформуванні населення про історичні та культурні події. Наведені приклади культурно-мистецьких заходів бібліотек у різних регіонах України в умовах воєнного стану свідчать насамперед про їх патріотичне спрямування — ці заходи присвячені проблемам російсько-української війни, державним патріотичним святкам: Дню Незалежності України, Дню пам'яті та примирення тощо. Вони мають значний вплив на переоцінку життєвих цінностей українського населення. Зміни, що відбуваються у системі ціннісних орієнтацій, стосуються суспільного життя, світосприйняття, норм моралі. Тематика та зміст бібліотечних виставок і заходів культурно-мистецького спрямування допомагає у духовному вихованні населення, зокрема, вважати патріотизм, національну гідність, державотворчі прагнення, історичну пам'ять, прагнення до єдності вище за власні національні цінності. Взаємодопомога, відчуття справедливості та взаємовиручка, відчуття спільного лиха і спільної перемоги, згуртованість дедалі більше розвиваються в українському суспільстві під час війни,

© Макарова М., 2023

Стаття надійшла до редакції: 26.07.2023

розв'язаної країною-агресором. Бібліотеки і надалі мають продовжувати проводити заходи, що об'єднують громадян України в складних сучасних умовах.

▪ **Ключові слова:** культура; культурно-мистецькі заходи; бібліотека; тематична виставка; книжкова виставка; війна; російська збройна агресія

▪ Вступ

В умовах збройної російської агресії суспільно-ціннісна структура в Україні зазнає значних змін. Виклики, перед якими стоїть українське суспільство, змушують переосмислити систему ціннісних орієнтацій. На перший план виходять такі цінності, як національна гідність, патріотизм, любов до України та ін., важливу роль у формуванні яких відіграють заклади культури та освіти, засоби масової інформації тощо. Одними з таких інституцій є бібліотеки України, які під час війни проводять культурно-мистецькі заходи, які відіграють значну роль у поширенні інформації про національні інтереси та традиції українського народу.

▪ Аналіз попередніх досліджень

Аналіз публікацій із теми дослідження за 2022–2023 роки свідчить, що більшість наукових праць цього періоду присвячено проблемам стану й адаптації діяльності бібліотек до нових реалій під час повномасштабного вторгнення Росії на територію України. Так, питання наслідків руйнувань і втрат бібліотек під час війни досліджує Л. Кузнецова (2022) у статті «Публічні бібліотеки України в умовах воєнного стану: втрати і виклики». Певні тенденції та наслідки воєнних дій для мережі публічних бібліотек висвітлюють В. Здановська (2022, 2023), Ю. Новальська (2023). Значення і роль бібліотек в умовах війни, пристосування до нових реалій аналізують С. Сердюк і С. Герасимова (2022), М. Сахарова і Я. Хіміч (2022). На переформатуванні діяльності університетських бібліотек у нових складних умовах акцентують О. Сербін і Т. Ярошенко (2022). Частина публікацій на сторінках наукових журналів присвячена досвіду роботи окремих бібліотек у воєнний час. Проте культурно-мистецькі заходи бібліотек під час повномасштабного вторгнення РФ на територію України досліджуються лише частково. Зокрема, І. Бурміс (2022), визначаючи особливості діяльності публічних бібліотек Одещини в умовах воєнного стану й акцентуючи на їхні функції як культурних центрів, частково торкається і організації книжкових виставок. Питання підготовки та розміщення віртуальних виставок на вебсайті бібліотек у воєнний час фрагментарно висвітлюють А. Ржеуський і Н. Кунанець (2023), Л. Туровська (2022). Водночас комплексних досліджень діяльності бібліотек України з організації заходів культурно-мистецького спрямування в умовах війни не виявлено.

▪ Мета статті

Мета статті — проаналізувати діяльність бібліотек України з організації заходів культурно-мистецького спрямування під час повномасштабного вторгнення Російської Федерації на територію України, визначити основні чинники їх впливу на ціннісні орієнтації населення в Україні.

Результати дослідження

З 24 лютого 2022 року українські бібліотеки, як і інші інституції сфери культури, зазнали серйозних змін. Станом на кінець травня 2023 року, за даними Міністерства культури та інформаційної політики, в Україні пошкоджені і руйнувань зазнала 571 бібліотека (Міністерство культури та інформаційної політики України, 2023). Ці дані неостаточні, зважаючи на те, що частина бібліотек знаходиться на тимчасово окупованих територіях або у прифронтовій зоні. Якщо на початку повномасштабного вторгнення практично всі бібліотеки закрилися, то поступово вони відновили свою діяльність. Збереження книжкових цінностей, психологічний комфорт користувачів, робота з внутрішньо переміщеними особами, подекуди евакуація серверів і фондів, волонтерська діяльність стали провідними напрямками бібліотечної роботи у воєнний час (Сербін, 2022, с. 4).

Значну частку в структурі бібліотечно-інформаційної діяльності займають заходи культурно-мистецького спрямування, зокрема книжкові, тематичні та артвиставки, виставки-експозиції як синтез бібліотечної та музейної виставок, лекторії, наукові конференції, зустрічі, бібліотечні марафони тощо. З початку війни наукові бібліотеки України організовували низку наукових конференцій різної тематики, зокрема культурно-мистецької. Так, 18 листопада 2022 року у Львівській національній науковій бібліотеці ім. В. Стефаника відбулася X Міжнародна наукова конференція «Мистецька культура: історія, теорія, методологія» (<https://www.lsl.lviv.ua/index.php/uk/konferentsiyi/>); 23–24 серпня 2023 року в Одеській національній науковій бібліотеці під егідою Міністерства культури та інформаційної політики України відбулася Всеукраїнська науково-практична конференція «Культура історичної пам'яті в Україні: наукові, культурні та освітні аспекти» (http://odnb.odessa.ua/view_post.php?id=4322), яка є складовою проекту «Україна: Історія. Культура. Ідентичність», започаткованого 2021 року до Дня Незалежності України. Ці та інші конференції сприяють науковим дослідженням у сфері культури і мистецтва. У Львові у серпні 2023 року в межах фестивалю «Майстерня міста 2023» стартував Бібліотечний марафон, під час якого відбулися майстер-класи, лекції, дискусії тощо, присвячені темі міського розвитку, комфортності, інклюзивності в умовах війни.

Найбільш характерною формою інформаційної діяльності бібліотек у воєнний час залишаються тематичні та книжкові виставки. Серед тематичних особливу увагу варто звернути на виставки, присвячені воєнній тематиці. Такою можна вважати артвиставку «Від війни до мистецтва», що відбулася у бібліотеці Тернопільського національного медичного університету в листопаді 2022 року під гаслом «Життя переможе смерть, Україна — загарбника, а мистецтво — війну» (*Тернопільський національний медичний університет, 2022*). Серед експонатів виставки були представлені розфарбовані гільзи, снаряди, каски тощо, зібрані на Сході України з 2014 по 2022 роки, роботи митців, зокрема харківського художника І. Сенькіна та ін. З 8 липня по 8 серпня 2022 року в Державній бібліотеці України для юнацтва у м. Києві діяла тематична виставка творчих робіт «Мистецтво для душі, пораненої війною» (<http://4uth.gov.ua/an-exhibition-of-creative-works-of-people-with-disabilities-was-opened/>), що ознайомлювала відвідувачів із творчістю членів Громадської організації «Об'єднання людей

з інвалідністю «Джерело натхнення»» та Київського міського Центру соціальної, професійної та трудової реабілітації інвалідів. Тематична експозиція графічних робіт художника В. Реброва «Коли зникають фарби» та презентація художнього альбому автора «Війна очима українського художника» (<https://vechirniy.kyiv.ua/news/84886/>) відбулася 28 червня 2023 р. у Національній бібліотеці України для дітей у межах заходів, присвячених до Дня Конституції України.

Низку виставок було організовано бібліотеками до річниці повномасштабного вторгнення Росії в Україну. Так, у Центральній міській бібліотеці імені М. Кропивницького міста Миколаєва у лютому 2023 р. відбулася тематична виставка «Моя історія війни» (<https://svidok.info/ru/news/69837>) в межах проекту «Виклик: творчість проти війни», мета якого — підтримка творчих особистостей і привертання уваги до здобутків митців Миколаєва в умовах війни. В експозиції виставки було представлено 80 робіт, виконаних у сучасних і традиційних видах мистецтва: живопис, графіка, авторська та традиційна лялька, писанкарство, ткацтво, художня обробка дерева, розпис, топіарій. На прикладах авторських робіт, створених під час російської збройної агресії, показано патріотичний настрій, непохитність і незламність духу миколаївців.

Практикуються у бібліотеках і виставки, присвячені бойовим діям окремих підрозділів ЗСУ на фронті, на відкритті яких присутні представники Міністерства оборони України, ЗСУ, бійці підрозділів та ін. Наприклад, на тематичній виставці «Портал у війну. На лінії вогню» (<https://knu.ua/news/12634>), присвяченій бойовому шляху 10 окремої гірсько-штурмової бригади «Едельвейс», що відбулася 24 лютого 2023 року в науковій бібліотеці ім. М. Максимовича Київського національного університету імені Тараса Шевченка, презентували бойові здобутки та трофеї, ексклюзивні артефакти, привезені з поля бою.

Варто звернути увагу на участь української молоді в організації виставок. У Центральній районній бібліотеці імені І. Франка на Подолі було організовано виставку студентських плакатних робіт «На сніданок була війна», згодом — «На сніданок була війна-2». Це плакатний проєкт студентів і викладачів кафедри графічного дизайну Київського національного університету культури і мистецтв «На хвилі креативного опору», який експонується також у соцмережах, галереях, на центральних площах Києва та інших міст України і зарубіжжя. «Експонування творів проєкту стало актом взаємопідтримки закладів культури, адже юні дизайнери національного ЗВО влаштували виставку в обстріляній рашистами бібліотеці ім. І. Франка, висловивши у такий спосіб протест проти нищення російськими окупантами української культури, обстрілів і обкрадання музеїв, руйнування церков, вивезення культурних цінностей, плюндрування нашої мови і пам'яток мистецтва» (Київський національний університет культури і мистецтв, 2022).

Крім тематичних, бібліотеки організовують і численні книжкові виставки, які є «засобом розкриття інформаційних ресурсів книгозбірні, її візитівкою, що віддзеркалює стиль закладу й творчі можливості персоналу» (Павленко, 2020, с. 30). Так, бібліотека Національного університету «Києво-Могилянська академія» у вересні 2022 року підготувала книжкову виставку «Разом переможемо. Все буде Україна!» (<https://library.ukma.edu.ua/novyny/570-knyzhkova-vystavka->

razom-peremozhemo-vse-bude-ukraina). Книги та періодичні видання на тему російсько-української війни з 2014 по 2023 роки були представлені на виставці-спогаді «Війна за Незалежність» (<https://library.bershad.ua/виставка-спогад-війна-за-незалежні-12609.html>) у бібліотеці м. Бершадь Вінницької області в лютому 2023 р. Відбулися виставки й у бібліотеці Чабанівської громади Київської області (<https://chabanivska-gromada.gov.ua/news/1677252313/>), на яких кожен відвідувач може дізнатися про події війни.

Аналіз виставкової діяльності бібліотек України в умовах воєнного стану свідчить, що, крім виставок, присвячених російсько-українській війні, бібліотеки, як і до війни, оформлювали книжкові виставки до знаменних і пам'ятних дат. Особливо це стосується Дня Незалежності України і подій Другої світової війни. Зокрема, у серпні 2022 року в одній із найстаріших бібліотек міста Києва — бібліотеці ім. М. Гоголя Голосіївського району з метою виховання поваги до державних символів України проходила книжкова виставка «Прапор України — прапор миру, гідності і волі» (<http://gogolbibl.blogspot.com/2022/08/23.html>); у серпні 2023 року — книжкова виставка «Тернистий шлях незалежності» (<https://dsru.edu.ua/biblioteka/2023/08/24/тернистий-шлях-незалежності/>) у бібліотеці Дрогобицького державного педагогічного університету ім. І. Франка. Змістовними є також бібліотечні виставки, присвячені пам'ятним датам Другої світової війни. Так, Вінницька обласна універсальна наукова бібліотека ім. В. Отамановського підготувала книжкову виставку «Пам'ять про подвиг» (<https://library.vn.ua/news-and-events/novini/cherven-2022-news/pamyat-pro-podvig>) до Дня скорботи і вшанування пам'яті жертв війни в Україні 22 червня 2022 р. В Южноукраїнській міській бібліотеці було оформлено книжкову виставку «Війна на сторінках книг» (http://yu.mk.ua/news/show/yuzhnoukrainska_miska_biblioteka_knizhkova_vistavka_viyuna_na_storinkakh_knig?), присвячену Дню визволення Української РСР від німецьких загарбників 28 жовтня 1944 року. Практично кожна бібліотека організувала виставку «До Дня пам'яті та примирення». Зокрема, Національна бібліотека України імені Ярослава Мудрого підготувала книжкову виставку «на вшанування пам'яті про кожного, хто, долаючи втрати і горе, доклав титанічні зусилля в боротьбі з нацизмом, а також усіх жертв цієї страшної війни» (Рачковська, 2023). Представлені документи дають розуміння необхідності переосмислення подій Другої світової війни, розкривають роль України у цій війні.

Деякі бібліотечні виставки присвячені окремим подіям чи датам, ювілейним датам українських поетів і письменників тощо. Так, Наукова бібліотека Запорізького національного університету (<https://library.znu.edu.ua/>) підготувала книжкову експозицію до Дня Героїв, який відзначається 23 травня — на честь українських воїнів усіх часів, українських захисників і захисниць, які виборюють свободу та незалежність України. До дня народження Тараса Шевченка у бібліотеці Ніжинського фахового коледжу культури і мистецтв імені М. Заньковецької на Чернігівщині з 6 по 11 березня 2023 року пройшла книжково-ілюстративна виставка, на якій були представлені книги, фотоматеріали про поета (<https://nukim.org.ua/2023/03/07/5733/>). Бібліотека Волинського національного університету ім. Л. Українки до 152-ої річниці від дня народження Лесі Українки організувала відкритий перегляд літератури «Геніальна європейка та витончена українська

душа» (<https://library.vnu.edu.ua/2023/02/23/lesya-ukrainka/>). Виставки присвячуються і знаменним датам окремих міст і сіл України. Так, до 90-річчя з дня заснування Одеської області в бібліотеках були оформлені тематичні виставки: «Краю мій, ти частка Батьківщини» (Підгірне), «3 Днем народження, українська перлина!» (Красне), книжкова виставка «Одещина — мій рідний край» (Вільне) та ін. (Діденко, 2022, с. 14).

Варті уваги і виставки для дітей, які організують дитячі бібліотеки, оскільки саме діти найбільш вразливі під час війни. Показовим прикладом може слугувати книжкова виставка «Україна починається з тебе» та виставка декоративних робіт «Я люблю Україну» (<http://zabilyditbibl.blogspot.com/2022/08/2408.html>), що відбулися у серпні 2022 року в бібліотеці ім. Наталі Забіли для дітей у місті Києві, на якій представлені малюнки, ляльки-мотанки, квілінг та інші роботи читачів. Особливу увагу дітям приділяють дитячі бібліотеки Львівщини, Тернопільщини, Івано-Франківщини, враховуючи, що під час війни велика кількість сімей з дітьми змушені були переселитися у західні регіони. Вони організують не лише виставки, а й різні дозвіллі заходи. Так, працівники 12 бібліотек Тернополя, зокрема і дитячих книгозбірень, згуртувалися для організації цікавого дозвілля для усіх, хто потребує емоційної розрядки, допомоги реабілітуватися, психологічно відновитися (Іноземцева, 2022).

В умовах війни великий попит мають онлайн-заходи, серед яких значне місце відводиться віртуальним виставкам завдяки можливості цілодобового доступу, мобільності, збереженню історичних пам'яток через віртуальне представлення тощо. Сучасні фахівці вкладають у поняття «віртуальна виставка» різний зміст. На думку Л. Бабій (2015), «найчастіше цей термін використовується, коли говорять про виставку, розміщену на сайті бібліотеки» (с. 272).

Зазначимо, що спеціальні розділи «Віртуальні виставки» є на сайтах багатьох бібліотек України. Так, на сайті Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського представлено електронні виставки, присвячені сторінкам української історії і культури (<http://www.nbuv.gov.ua/exhibitions>), на сайтах закладів вищої освіти розміщено віртуальні виставки, більшість з яких культурно-мистецького спрямування, зокрема:

– «Київ — столиця моєї душі», «Архітектурний ансамбль України», «Квіти в мистецтві», «Нескорені» та ін. на сайті Київського національного університету культури і мистецтв (<http://lib.knukim.edu.ua/exhibitions/>);

– «Чарівний світ вишиванки» на сайті Наукової бібліотеки Національного університету кораблебудування імені адмірала Макарова, м. Миколаїв (<http://lib.nuos.edu.ua/віртуальні-виставки/>) — виставка знайомить з деякими фактами про український етнічний оберіг та його значення в житті людини;

– «Уклін живим, загиблим слава» до Дня пам'яті та примирення на сайті бібліотеки Ізмаїльського державного гуманітарного університету (<http://lib.idgu.edu.ua/remembrance-and-reconciliation/>);

– «Кириличні видання українських друкарень як пам'ятки культури» — до Дня пам'яток історії та культури 18 квітня на сайті Наукової бібліотеки Одеського національного університету імені І. Мечнікова (<http://lib.onu.edu.ua/virtualnye-vystavki/>).

Підсумовуючи викладене, зазначимо, що процеси, які відбуваються в сучасній Україні, наповнюють новим змістом діяльність бібліотек, спрямовуючи усі їх ресурси на підтримку України у війні з Росією.

Висновки

Отже, наведені приклади культурно-мистецьких заходів бібліотек у різних регіонах України в умовах воєнного стану свідчать насамперед про їх патріотичне спрямування — ці заходи присвячені проблемам російсько-української війни, а також державним патріотичним святкам: Дню Незалежності України, Дню пам'яті та примирення тощо. Вони мають значний вплив на переоцінку життєвих цінностей українського населення. З початку повномасштабного вторгнення суспільні настрої змінилися кардинально — суспільство мобілізувалось проти агресора. Зміни, що відбуваються у системі ціннісних орієнтацій, стосуються суспільного життя, світосприйняття, норм моралі. Тематика та зміст бібліотечних виставок і заходів культурно-мистецького спрямування допомагає у духовному вихованні населення, зокрема, вважати вище за власні — національні цінності: патріотизм, національну гідність, державотворчі прагнення, історичну пам'ять, прагнення до єдності. Взаємодопомога, відчуття справедливості та взаємовиручка, відчуття спільного лиха і спільної перемоги, згуртованість українців дедалі більше розвиваються в українському суспільстві під час війни, розв'язаної країною-агресором. Бібліотеки і надалі мають продовжувати проводити заходи, що є об'єднують громадян України в складних сучасних умовах.

Перспективи подальших досліджень можуть бути зосереджені на систематизації та аналізі інших форм діяльності бібліотек як одного з чинників формування ціннісних орієнтацій населення України в умовах воєнного стану.

Список посилань

- Бабій, Л. М. (2015). Віртуальна книжкова виставка: нова форма інформаційних ресурсів бібліотеки. *Наукові праці Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка. Серія: Бібліотекознавство. Книгознавство*, 4, 272–276.
- Бурміс, І. (2022). Публічні бібліотеки об'єднаних територіальних громад Одещини в умовах воєнного стану: особливості діяльності. *Український журнал з бібліотекознавства та інформаційних наук*, 10, 70–78. <https://doi.org/10.31866/2616-7654.10.2022.269464>
- Діденко, Г. П. (Упоряд.). 2022. *Публічні бібліотеки в умовах воєнного часу: з досвіду роботи бібліотек Одеської області*. <https://biblioteka.od.ua/wp-content/uploads/2022/04/Publichni-biblioteku-v-umovah-voennogo-chasu-z-dosvidu-roboty-bibliotek-Odeskoyi-oblasti.pdf>
- Здановська, В. (2022). Війна в Україні: бібліотечно-інформаційний фронт. *Бібліотечна планета*, 2(96), 5–8.
- Здановська, В. (2023). Публічні бібліотеки у воєнному 2022 році. *Бібліотечна планета*, 1, 6–9.
- Іноземцева, Ю. (2022, 14 березня). *Тут лікують книгами: як бібліотеки Тернополя об'єдналися для спільної допомоги під час війни*. 20 хвилин. <https://te.20minut>.

- ua/dopomahayemo/mistse-de-likuyut-knigami-yak-biblioteki-mista-obednalis-dlya-spilnoyi-11538420.html
- Київський національний університет культури і мистецтв. (2022, 31 травня). *На хвилі креативного опору!* <https://knukim.edu.ua/na-hvyli-kreatyvnoho-oporu/>
- Кузнецова, Л. В. (2022). Публічні бібліотеки України в умовах воєнного стану: втрати і виклики. *Український журнал з бібліотекознавства та інформаційних наук*, 10, 105–113. <https://doi.org/10.31866/2616-7654.10.2022.269471>
- Міністерство культури та інформаційної політики України. (2023, 05 червня). *Через російську агресію в Україні постраждали 1520 об'єктів культурної інфраструктури*. <https://mcip.gov.ua/news/cherез-rosijsku-agresiyu-v-ukrayini-postrazhdaly-1520-obyektiv-kulturnoyi-infrastruktury/>
- Новальська, Ю. (2023). Бібліотечна наука і практика України в умовах воєнного стану. *Бібліотечний форум: історія, теорія і практика*, 2(32). <https://libraryforum.info/issue/novalska-yu-bibliotchna-nauka-i-praktika-ukrayini-v-umovah-voennogo-stanu>
- Павленко, Т. (2020). Віртуальна книжкова виставка як інформаційний ресурс бібліотеки (із досвіду діяльності ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського). *Вісник Книжкової палати*, 7, 29–34. [https://doi.org/10.36273/2076-9555.2020.7\(288\).29-34](https://doi.org/10.36273/2076-9555.2020.7(288).29-34)
- Рачковська, І. (2023, 06 травня). *Книжкова виставка «До Дня пам'яті та примирення»*. Національна бібліотека України імені Ярослава Мудрого. <https://nlu.org.ua/event.php?id=1977>
- Ржеуський, А., & Кунанець, Н. (2023). Електронні інформаційні ресурси бібліотек галузевих закладів вищої освіти України під час карантинних обмежень та воєнного стану. *Український журнал з бібліотекознавства та інформаційних наук*, 11, 96–110. <https://doi.org/10.31866/2616-7654.11.2023.282667>
- Сахарова, М., & Хіміч, Я. (2022). Розробка та актуалізація комунікаційної політики бібліотеки в умовах воєнного стану: кризові комунікації. *Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія*, 2, 65–74. <https://doi.org/10.32461/2409-9805.2.2022.263975>
- Сербін, О. (2022). Незламність нації у міцності її бібліотек. *Бібліотечна планета*, 4(98), 4–5.
- Сербін, О., & Ярошенко, Т. (2022, 10 листопада). Університетські бібліотеки і війна: реалії сьогодення. В *Культурні та мистецькі студії XXI століття: науково-практичне партнерство* [Матеріали конференції] (с. 105–106). Національна академія керівних кадрів культури і мистецтв.
- Сердюк, С., & Герасимова, С. (2022). Бібліотеки України під час війни: адаптація до нових реалій та визначення пріоритетів. *Бібліотечний форум: історія, теорія і практика*, 3(29). https://libraryforum.info/number_of_journal/81
- Тернопільський національний медичний університет імені І. Я. Горбачевського. (2022, 02 листопада). *У бібліотеці ТНМУ розгорнуто арт-виставку «Від війни до мистецтва»*. <https://www.tdmu.edu.ua/2022/11/02/u-bibliotetsi-tnmu-rozgornuto-art-vystavku-vid-vijny-do-mystetstva/>
- Туровська, Л. (2022). Віртуальна бібліотечна виставкова діяльність: бібліографічний аспект. *Бібліотечний форум: історія, теорія, практика*, 2(28). <https://libraryforum.info/issue/serdyuk-s-gerasimova-s-biblioteki-ukrayini-pid-chas-viyni-adaptaciya-do-novih-realiy-ta>

References

- Babii, L. M. (2015). Virtualna knyzhkova vystavka: nova forma informatsiinykh resursiv biblioteki [Virtual book exhibition: a new form of library information resources]. *Naukovi pratsi Kamianets-Podilskoho natsionalnoho universytetu imeni Ivana Ohiiienka. Serii: Bibliotekoznavstvo. Knyhoznnavstvo*, 4, 272–276 [in Ukrainian].
- Burmis, I. (2022). Publichni biblioteki obiednanykh terytorialnykh hromad Odeshchyny v umovakh voiennoho stanu: osoblyvosti diialnosti [Public libraries of the united territorial communities of Odesa region in conditions of martial state: activity peculiarities]. *Ukrainian Journal on Library and Information Science*, 10, 70–78. <https://doi.org/10.31866/2616-7654.10.2022.269464> [in Ukrainian].
- Didenko, H. P. (comp.). 2022. *Publichni biblioteki v umovakh voiennoho chasu: z dosvidu roboty bibliotek Odeskoi oblasti* [Public libraries in wartime conditions: from the experience of Odesa region libraries]. <https://biblioteka.od.ua/wp-content/uploads/2022/04/Publichni-biblioteki-v-umovah-voyennogo-chasu-z-dosvidu-roboty-bibliotek-Odeskoyi-oblasti.pdf> [in Ukrainian].
- Inozemtseva, Yu. (2022, March 14). *Tut likuiut knyhamy: yak biblioteki Ternopolia obiednaly dlia spilnoi dopomohy pid chas viiny* [Here they treat with books: how the libraries of Ternopil united for joint assistance during the war]. 20minut. <https://te.20minut.ua/dopomahayemo/mistse-de-likuyut-knigami-yak-biblioteki-mista-obednalis-dlya-spilnoyi-11538420.html> [in Ukrainian].
- Kuznetsova, L. V. (2022). Publichni biblioteki Ukrainy v umovakh voiennoho stanu: vtraty i vyklyky [Public libraries of Ukraine in terms of the martial state: losses and challenges]. *Ukrainian Journal on Library and Information Science*, 10, 105–113. <https://doi.org/10.31866/2616-7654.10.2022.269471> [in Ukrainian].
- Kyiv National University of Culture and Arts. (2022, May 31). *Na khvyli kreatyvnoho oporu!* [On the wave of creative resistance!]. <https://knukim.edu.ua/na-hvyli-kreatyvnoho-oporu/> [in Ukrainian].
- Ministry of Culture and Information Policy of Ukraine. (2023, June 5). *Cherez rosiysku ahresiiu v Ukraini postrazhdaly 1520 obektiv kulturnoi infrastruktury* [Due to Russian aggression in Ukraine, 1520 cultural infrastructure facilities have been damaged]. <https://mcp.gov.ua/news/cherez-rosiysku-agresiyu-v-ukrayini-postrazhdaly-1520-obyektiv-kulturnoyi-infrastruktury/> [in Ukrainian].
- Novalska, Yu. (2023). Bibliotchna nauka i praktyka Ukrainy v umovakh voiennoho stanu [Library science and practice of Ukraine under martial law]. *Bibliotchnyi forum: istoriia, teoriia i praktyka*, 2(32). <https://libraryforum.info/issue/novalska-yu-bibliotchna-nauka-i-praktika-ukrayini-v-umovah-voiennoho-stanu> [in Ukrainian].
- Pavlenko, T. (2020). Virtualna knyzhkova vystavka yak informatsiinyi resurs biblioteki (iz dosvidu diialnosti DNPB Ukrainy im. V. O. Sukhomlynskooho) [Virtual book exhibition as an information resource of the library (from the experience of the V. O. Sukhomlynskyi SSPL of Ukraine)]. *Bulletin of the Book Chamber*, 7, 29–34. [https://doi.org/10.36273/2076-9555.2020.7\(288\).29-34](https://doi.org/10.36273/2076-9555.2020.7(288).29-34) [in Ukrainian].
- Rachkovska, I. (2023, May 6). *Knyzhkova vystavka "Do Dnia pamiaty ta prymyrennia"* [Book exhibition "To the Day of Remembrance and Reconciliation"]. Yaroslav Mudryi National Library of Ukraine. <https://nlu.org.ua/event.php?id=1977> [in Ukrainian].

- Rzheuskiy, A., & Kunanets, N. (2023). Elektronni informatsiini resursy bibliotek haluzevykh zakladiv vyshchoi osvity Ukrainy pid chas karantynnykh obmezhen ta voiennoho stanu [Electronic information resources of libraries of higher education branch institutions in Ukraine during the quarantine restrictions and martial law]. *Ukrainian Journal on Library and Information Science*, 11, 96–110. <https://doi.org/10.31866/2616-7654.11.2023.282667> [in Ukrainian].
- Sakharova, M., & Khimich, Ya. (2022). Rozrobka ta aktualizatsiia komunikatsiinoi polityky biblioteky v umovakh voiennoho stanu: kryzovi komunikatsii [Development and updating of the library's communication policy under martial law: crisis communications]. *Library Science. Record Studies. Informology*, 2, 65–74. <https://doi.org/10.32461/2409-9805.2.2022.263975> [in Ukrainian].
- Serbin, O. (2022). Nezlamnist natsii u mitsnosti yii bibliotek [The strength of a nation lies in the strength of its libraries]. *Bibliotechna planeta*, 4(98), 4–5 [in Ukrainian].
- Serbin, O., & Yaroshenko, T. (2022, November 10). Universytetski biblioteki i viina: realii sohodennia [University libraries and war: the realities of today]. In *Kulturni ta mystetski studii XXI stolittia: naukovo-praktychne partnerstvo* [Cultural and artistic studies of the 21st century: scientific and practical partnership] [Conference materials] (pp. 105–106). National Academy of Managerial Staff of Culture and Arts [in Ukrainian].
- Serdiuk, S., & Herasymova, S. (2022). Biblioteki Ukrainy pid chas viiny: adaptatsiia do novykh realii ta vyznachennia prioritytiv [Libraries of Ukraine during the war: adaptation to new realities and determination of priorities]. *Bibliotechnyi forum: istoriia, teoriia i praktyka*, 3(29). https://libraryforum.info/number_of_journal/81 [in Ukrainian].
- Ternopil National Medical University. (2022, November 02). *U bibliotetsi TNMU rozghornuto art-vystavku "Vid viiny do mystetstva"* [The art exhibition "From War to Art" has been opened in the TNMU library]. <https://www.tdmu.edu.ua/2022/11/02/u-bibliotetsi-tnmu-rozghornuto-art-vystavku-vid-viiny-do-mystetstva/> [in Ukrainian].
- Turovska, L. (2022). Virtualna bibliotechna vystavkova diialnist: biblohrafichni aspekt [Virtual library exhibition activity: bibliographic aspect]. *Bibliotechnyi forum: istoriia, teoriia, praktyka*, 2(28). <https://libraryforum.info/issue/serdyuk-s-gerasimova-s-biblioteki-ukrayini-pid-chas-viyni-adaptaciya-do-novih-realiy-ta> [in Ukrainian].
- Zdanovska, V. (2022). Viina v Ukraini: bibliotechno-informatsiinyi front [War in Ukraine: library and information front]. *Bibliotechna planeta*, 2, 5–8 [in Ukrainian].
- Zdanovska, V. (2023). Publichni biblioteki u voiennomu 2022 rotsi [Public libraries in the war year 2022]. *Bibliotechna planeta*, 1, 6–9 [in Ukrainian].

CULTURAL AND ARTISTIC EVENTS OF UKRAINIAN LIBRARIES DURING THE WAR

Mariia Makarova

PhD in Cultural Studies, Associate Professor,

Borys Hrinchenko Kyiv University,

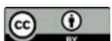
Kyiv, Ukraine

ORCID: 0000-0001-5334-4673

e-mail: m.makarova@kubg.edu.ua

The aim of the article is to analyse the activities of Ukrainian libraries in organising cultural and artistic events during the full-scale invasion of Ukraine by the Russian Federation and to identify the main factors of their influence on the value orientations of the population in Ukraine. *The results of the research* are based on the generalisation of information about cultural and artistic events held by Ukrainian libraries during the year and a half of the full-scale Russian-Ukrainian war. It is determined that libraries are a powerful means of influencing the formation of value orientations in Ukrainian society. *The scientific novelty* of the study lies in the systematisation of extensive factual material on the organisation of cultural and artistic events of Ukrainian libraries under martial law; for the first time, some information materials on the activities of libraries in 2022–2023 were introduced into scientific circulation. *Conclusions.* The study allows us to state that in the context of Russian armed aggression, libraries play a significant role in informing the population about historical and cultural events. The examples of cultural and artistic events held by libraries in different regions of Ukraine under martial law demonstrate their patriotic orientation, as these events are dedicated to the problems of the Russian-Ukrainian war and national patriotic holidays: Independence Day of Ukraine, the Day of Remembrance and Reconciliation, etc. They have a significant impact on the reassessment of the life values of the Ukrainian population. Changes in the system of value orientations affect social life, worldview, and moral norms. The themes and content of library exhibitions and cultural events help to educate the public spiritually, in particular, to place patriotism, national dignity, state-building aspirations, historical memory, and the desire for unity above their own national values. Mutual aid, a sense of justice and mutual assistance, a sense of common misfortune and common victory, and cohesion are increasingly developing in Ukrainian society during the war unleashed by the aggressor country. Libraries should continue to hold events that unite Ukrainian citizens in today's challenging environment.

Keywords: culture; cultural and artistic events; library; thematic exhibition; book exhibition; war; Russian armed aggression

This is an open access journal, and all published articles are licensed under a Creative Commons Attribution 4.0.